

“Müge İplikçi: Düşle Gerçeğin Sınırlarında, Unutmakla Hatırlamak Arasında”

E Dergisi

Şebnem Atılğan

Perende, Columbus’un Kadınları, Arkası Yarım ve Transit Yolcular Müge İplikçi’nin kitapları... Bu sıralamaya şimdi bir de roman ekleniyor: Kül ve Yel. Romanda Müge İplikçi’nin tanıdık ama yepyeni bir yazın biçimi ve kurgu anlayışı var...

Öncelikle bir yazarın ilk romanını nasıl yazdığından söz edelim mi? Ne dersin?

Kitabı yazarken bu benim ilk romanım diye düşünerek yazmak aklıma gelmedi. Ancak kurgu çetrefilleştikçe kendi kendime oynadığım bu oyunun düşündüğümünden daha fazla zamanımı yiyeceğini fark ettim. Alanın geniş olması kurgulamayı da o oranda genişletiyor, zorlaştırıyor ve bu geniş ufukta hayallerinizden başka yanınıza hiçbir şey alamayacağınız fikri ükütücü. Diğer kitaplarıma oranla daha çok yoruldum “Kül ve Yel”i çalışırken ama aynı oranda da keyif aldım.

Müge İplikçi kurgularında, senin tanımlamanla ‘kırılma noktaları’ vardır; “Kül ve Yel” de bu tanımdan nasibini almış... Hem de öyle bir almış ki, neredeyse baştan sona bir aile ve bireyler trajedisine tanık oluyoruz, romanı okurken... Edebiyat üzerine eğitim veren bir edebiyatçı olmanın bu kurguyu ne kadar desteklediğini merak ediyorum... Bu haklı desteğin içindeki sıralama nedir: Önce kurgu sonra içerik mi? Önce içerik sonra kurgu mu?

Sanırım ikisi birlikte. “Kül ve Yel”i hatırlamak ve unutmak temalarını içeren bir kitap olarak kafamda tasarladığımda, bu iki kavramın zamansal karşılığını bulmaya çalıştım. Örneğin ne yaparsak hatırladıklarımızı hep şimdiki zamanın içinde hatırlıyor oluşumuz fikri, kitabın şimdiki zaman üzerine kurulmasına yol açtı. Kitapta hep şimdiki zaman var. Geçmiş bile olsa hep şimdiki zaman. Fehime’nin hastalığı ise gerçek şimdiki zamanla, geçmişteki hatıraları bugüne taşıyan o hayali şimdiki zamanın birbirine karışması anlamına geliyor. Alzheimer, neyi, ne zaman hatırlayacağımızı bilmediğiniz, unutturken hatırladığınız ya da hatırlarken unuttuğunuz bir hastalık. Fehime’nin belleğinden bu geçişleri vermeye çalışırken de zorlandığımı saklamayacağım. Parçalı bir düşünme biçiminin hakim olduğu bir kitap “Kül ve Yel”. Aslında benim yabancı olmama rağmen bir tür. Bunu vermek çok güç değildi. Ancak şimdiki zamanın değişmezliği... Hem içerik hem kurgu açısından epey zamanımı yedi!

Romanda zekice planlanmış bir kurgu var. Okur bir planın içine hızla çekiliyor...

Bunu zaman gösterecek! Kronolojik bir sıranın kitapta yer almaması okurlara tuhaf gelebilir. Ancak kendi hatırlayış ve unutuş pratiklerini düşünmeye başladıkları anda “Kül ve Yel”i de yakalayacaklarını düşünüyorum.

Romanın çatısını oluşturan ilk tasarımından söz edelim mi? Bu Tansel Tüzel’e göre “Düşle gerçeğin sınırlarında, unutmakla hatırlamak arasında bitimsiz bir koşu... (...) gerçek-ve-düş, yaşanılan-ve-hayaledilen yerlerin karşılığı olan ‘üçüncü yer’ (thirdspace) kavramı...” Burası “Numen” mi? “Yelkovankuşu” mu? “Şerbetçi” mi?.. Burası gerçekte yok mu? Sanki (alakasız gelebilir ama) Şerif’in dolaşıp durduğu o alan “matrix” gibi... (mi?) Bir de sınırların, toprakların bireylere getirdiği zorlamalar, baskılar ve hatta zulümler... var, Şerif’in arabasına iliştirilen not’ta - ki aynı not bir

yüzleşmenin de kanıtlanmış belgesi...

Kitapta “üçüncü yer”i kitap kahramanlarının dehlizle karşılaştıkları ve oraya inme cesaretini gösterdikleri yer olarak düşünmüştüm. Baş kahramanımız Fehime, bu dehlize iki kere inmiş biri. Aslında beyninin dehlizlerinde tam manasıyla iki kez karşılaşmış biri. İlki Şerbetçi’deki o büyük yangınla, diğeri de Şeref’in babasını Corvette’le biçtiği yerde kendini gösteriyor. Önemli travmalar bunlar. İlkinde kocasını, ikincisinde oğlunu yitiriyor Fehime. İkisiyle de sorulu ilişkileri var ama onları yitirmesi ciddi bir şok yaratıyor onda. Hayatının anlam ve anlamsızlığını görüyor bu şokla birlikte. Fareler, bu şoklarla gelen ve kendi beynimizin dehlizlerindeki karanlık ve itici güçleri temsil eden yaratıklar. Çok sahiciler ama belki de gerçekten varlar!

Ailenin diğer fertleri dehlize iniyorlar mı? Fehime’nin onlara anlattığı kadarıyla, evet. Ama kendileriyle yüzleşmeleri ne kadar mümkün olabiliyor? Bedia örneğini ele alalım. Elli yaş onun için “üçüncü yer” tanımına giren bir yer. Artık hayattan kaçamayacağı bir nokta. Belki gerçekten “hatırlamanın” ne olacağını çözeceği yer olabilir elli yaş. Ama Bedia buna katlanamıyor. Kitabın sonunda Fehime’nin tekrar dehlize girmeyi reddetmesi gibi o da kendi gerçekleriyle, ya da hatalarıyla, ya da hatalarının sevaplarıyla ölmeyi tercih eden kişi oluyor.

“Üçüncü yer”e geçmek zor bir eylem. Bir kere kendinden kaçamayacaksın, kaçmayacaksın, unutmak ve hatırlamak gibi kimi kez refleks olarak verdiği kimi kez dayatıldığı biçimde yaşamaya zorlandığın alanları geride bırakabilme cesaretini, çılgınlığını, belki de mantıksızlığını içeriyor. Risk almak... Sonunu görmemek... Tüm bunlar “üçüncü yer”in tanımlarına uyan durumlar. Ama hepsi değil. Kitapta hiçbir kahramanın bu boyuta tam manasıyla eriştiğini göremiyoruz.

Kitaptaki yerler aklın aydınlığı (Numen) ve duygunun köhneliğini (Yelkovankuşu) temsil edebilir. Ama bunu tercih etmeden de okuma şansını verdiğimi düşünüyorum okura. Yerlerin birtakım güçler tarafından “adlandırılması” (hatta bunun içinde Şerbetçi’nin endüstrileşme aşamalarında bekâretini yitiren bir yer olması) onların talihsizliği –aslında hepimizin.

Şerif’in dolandığı o alan... matrix... evet, diyebiliriz. Kendi dehlizinin, kendi aklının ona oynadığı bir oyun. Arabasına iliştilen not, kendi iç sesi, düz mantığının iç sesi olabilir.

Öykülerinden bir tanesinde vardı, galiba “Arkası Yarım”da... Yine bir klip çekimine tanık olurdu okur ve yine bir nevi “DEHLİZ”di klbin geçtiği yer: Bir altgeçit ve galiba kayıp düşen bir kadın... “Kül ve Yel”de de roman bir klip çekimi ile başlar. Acaba tüm roman yalnızca bir klip çekimi midir? Bu da bana, yaşamın bir çizgi ile ayrılmış ve öbür tarafta duran “kurgulanmış”ını düşündürdü... Yani aslında tüm bu anlatılanlar hiç yaşanmadı mı?

Klip, o ailenin dramını en iyi temsil eden araç. Ama bir klbin gerçekle ilişkisini düşünürsek tıpkı hayatlarımızı en olmadık yerlerde çözmeye çalışışımız gibi – yanlış bir noktanın yanlış bir noktayı aydınlatması biçiminde okuyabiliriz o ilişkiyi.

Romanın “zamansal” deşifresi “hatırlama-ma” üzerine mi kurulu? – Hatırlamamak, bütün zamanları siliyor, değil mi? Ne ilginç. Bunu şimdi fark ediyorum.

Evet, doğru bir teşhis. İstemediğimiz her şeyi o zamansızlık dehlizine bırakıyoruz. Onlar orada kalıyor, kalıyor, kalıyor. Onları hatırlamamız olmadıkları, olmayacakları anlamına gelmeli mi sence?

Atlamalar yaparak soruyorum; bir ağabey-kız kardeş aşkına tanık olduğumuz gibi –biraz saklansa da- bir de ensest bir ilişkiye de mi tanık oluyoruz acaba? Bu arada büyükannenin dedeyi aldattığı da sadece bir söylentiden mi ibaret diye de düşünüp duruyor okur...

Kız kardeş-ağabey ilişkisini ensest olarak düşünmedim. Ama haklısın o his var kitapta, alenen var. Ama şunu da söyledim: Sevginin çok değişik tanımları vardır. Fehime’nin dedeyi aldattığı ise aşikâr, ondan eminim!

“Kül ve Yel”de kahramanlarına bu kadar “güç”ü nasıl verebildin? Özellikle anne.... Nasıl bir kadındır bu? Hangi kadınların toplamıdır?

Meryem kendine özgü bir kadın. Onun çoğu kez dilsiz olduğunu düşündüm yazarken. Beni üzen bir karakter. Çok sağlam ama boyun eğmeyi tercih ediyor, en azından kendi kaderine. En azından mı? Bu onun hayatının karşılığı oluyor.